

Eryk STRZELIŃSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE KRAJU W KAMPANII PREZYDENCCKIEJ 2020 ROKU

Streszczenie

Bezpieczeństwo ekologiczne jest kluczowym komponentem bezpieczeństwa narodowego RP, nad którym pieczę piastuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Rosnąca świadomość obywateli oraz intensywny rozwój cywilizacyjny sprawiły, że znajduje się w centrum debaty nad otaczającym nas światem i losem przyszłych pokoleń. O istocie problematyki świadczy fakt, że kandydaci na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 roku postanowili uwzględnić sozologię w autorskich dokumentach programowych. Celem niniejszej publikacji jest wskazanie różnic i podobieństw między postulatami dotyczącymi bezpieczeństwa ekologicznego Polski, które zaprezentowało sześciu pretendentów do miana głowy państwa. Autor poddał analizie broszury programowe, wystąpienia na konwencjach wyborczych, wpisy w social mediach, artykuły prasowe oraz dostępną literaturę naukową, by zweryfikować merytoryczny wydźwięk kampanijnego dyskursu w tym wymiarze.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo ekologiczne, ochrona środowiska, sozologia, program wyborczy, wybory prezydenckie.

ENVIRONMENTAL SAFETY OF THE COUNTRY IN THE 2020 PRESIDENTIAL CAMPAIGN

Summary

Ecological security is pivotal component of the national security of the Republic of Poland, announced by the President of the Republic of Poland. The growing awareness of citizens and the intense civilization development have made it the center of the debate on the world around us and the fate of future generations. The essence of the issue is evidenced by the fact, that in 2020 candidates for the office of the President of the Republic of Poland decided to include sozology in their original election documents. The aim of this publication is to show the differences and similarities between the postulates concerning the ecological safety of Poland, presented by the 6 contenders for the title of the head of state. The author analyzed program brochures, speeches at election conventions, social media entries, press articles and available scientific literature to verify the substantive tone of the campaign discourse in this dimension.

Key words: ecological safety, environmental protection, sozology, election program, presidential elections.

Wprowadzenie

Kalendarium wyborcze w latach 2018-2020 wzmogło intensyfikację politycznych starań o względy głosujących. Wybory samorządowe, do Parlamentu Europejskiego, Sejmu i Senatu stały się prelude do zmagania o urząd Prezydenta RP. Parlamentarno-gabinetowy system rządów, izba wyższa w rękach opozycji rządowej oraz polaryzacja sceny politycznej nadały wyborom prezydenckim status priorytetowy. Niezwykle istotna – choć często marginalizowana w debacie publicznej – rola głowy państwa tym razem miała okazać się elementem strategicznym, stanowiącym o kształcie administracji rządowej. Prawo inicjatywy ustawodawczej, instytucja weta, wnioskowanie do Trybunału Konstytucyjnego o weryfikację zgodności ustaw z Konstytucją RP antycypowały obstrukcję parlamentarną w przypadku zwycięstwa kandydata opozycji.

Jednak sprowadzanie pierwszego obywatela wyłącznie do funkcji delegata reprezentującego interes partii jest tak niewłaściwe i krzywdzące, co niesprawiedliwe. Prezydent Rzeczypospolitej, poza partycypacją legislacyjną, ma również szereg prerogatyw aktywizujących politycznie. W porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów oraz Ministrem Spraw Zagranicznych reprezentuje Polskę na arenie międzynarodowej, ma wpływ na politykę kadrową, a także odpowiada za ratyfikację/wypowiadanie umów międzynarodowych. Na szczeblu ogólnopolskim nominuje premiera na wniosek większości parlamentarnej, koordynuje działalność rządu (wotum nieufności, dymisje, decyzje personalne) oraz fundamentalnych instytucji państwa przez wybór członków m.in.: Trybunały Konstytucyjnego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Sądu Najwyższego, Rady Polityki Pieniężnej, Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji czy Rady Dialogu Społecznego. Mandat zdobyty w głosowaniu bezpośrednim egzemplifikuje także przywilej nadawanie obywatelstwa, prawo łaski, ogłoszenie referendum (przy współpracy z ustawową większością członków Senatu RP), orędzie do narodu, tudzież nadawanie państwowych orderów i odznaczeń.

Prezydent RP to przede wszystkim najwyższy organ władzy wykonawczej, stojący na straży Konstytucji, suwerenności, bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 1-3). Jako najwyższy Zwierzchnik Sił Zbrojnych RP realizuje konstytucyjne obowiązki przy pomocy Biura Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwa Obrony Narodowej, Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Rady Gabinetowej. Choć ustawowe zapisy dotyczą głównie kompetencji związanych z zagrożeniami militarnymi, głowa państwa odpowiada za bezpieczeństwo obywateli w zdecydowanie szerszym zakresie, choćby przez implementację stanów nadzwyczajnych czy zatwierdzanie strategii bezpieczeństwa narodowego, która stanowi kompleksowe źródło wiedzy o zagrożeniach państwa.

Za ich eliminację odpowiadają poszczególne sektory bezpieczeństwa: polityczne, militarne, kulturowe, ekonomiczne oraz kluczowe w niniejszym opracowaniu – bezpieczeństwo ekologiczne. Aspekt sozologiczny, rezultat intensywnego rozwoju cywilizacyjnego oraz rosnącej świadomości obywateli, stał się nieodłącznym elementem dyskusji o sytuacji bieżącej oraz losach przyszłych pokoleń. Nie bez powodu pojawił się także w programach wyborczych kandydatów ubiegających się o urząd Prezydenta RP. Szumne deklaracje związane z bezpieczeństwem ekologicznym państwa miały stanowić kartę przetargową do Belwederu. I choć postulaty wyborcze kreują model idealny, ich treść mówi wiele o randze zagadnienia oraz istocie problematyki.

Celem niniejszej publikacji jest zatem wskazanie podobieństw oraz różnic w postulatach dotyczących bezpieczeństwa ekologicznego, które pojawiły się w dokumentach programowych kandydatów na urząd Prezydenta RP w 2020 roku. Autor posłużył się analizą treści, usystematyzował i skategoryzował dane dotyczące reprezentantów sześciu wiodących komitetów wyborczych, by odpowiedzieć na następujące pytania badawcze: Czy programy wyborcze kandydatów na urząd Prezydenta RP dotyczyły kwestii bezpieczeństwa ekologicznego?, Jakie rozwiązania dotyczące szeroko definiowanej sozologii proponowali kandydaci?, W jaki sposób można było zapoznać się z postulatami?, Czy zakres proponowanych rozwiązań wynikał bezpośrednio z prerogatyw prezydenckich?, Jaką cezurę czasową na realizację poszczególnych założeń zakładali kandydaci?, Czy wskazywali źródło finansowania?, Czy proponowane rozwiązania miały charakter innowacyjny?, Czy były zbieżne ze strategicznymi dokumentami RP? Czy nastąpiła korelacja czasowa między ich publikacją a terminarzem wyborczym?, Które z elementów bezpieczeństwa ekologicznego zaprezentowanych przez kandydatów były gradacyjnie zbieżne?, Jaki obraz problemów, z którymi przyjdzie się borykać przyszłym pokoleniom, wyłania się z niniejszych rozważań?

Hipotezę badawczą stanowi stwierdzenie, że debata nad bezpieczeństwem ekologicznym Rzeczypospolitej Polskiej na poziomie wyborów prezydenckich w 2020 roku pozostała bezprzedmiotowym sporem politycznym. Charakterystykę postulatów wyborczych oparto na literaturze naukowej, szczegółowym studium oficjalnych programów wyborczych, zapisie konwencji programowych, social mediach kandydatów oraz prasie.

Bezpieczeństwo ekologiczne w ujęciu teoretycznym

Typologia bezpieczeństwa narodowego klasyfikuje bezpieczeństwo ekologiczne zgodnie z kryterium przedmiotowym (Czupryński, 2015, s. 22), choć zdarzają się także publikacje, które za R. Ziębą rozpatrują zagadnienie szerzej, uwzględniając aspekt podmiotowy (interesu nacji, wspólnoty transgranicznej), przestrzenny (zagrożenia indywidualne, lokalne, regionalne, globalne), czasu (stan lub proces) czy sposobu organizacji (polityka unilateralna, sojusze, systemy bezpieczeństwa kooperacyjnego bądź zbiorowego) (1999, s. 30-32). Jako stosunkowo nowa dziedzina interdyscyplinarnych rozważań, choć bezsprzecznie ważna i ponadczasowa, bezpieczeństwo ekologiczne – potocznie nazywane również środowiskowym, wbrew opinii wielu badaczy (Jarmoszko, 2017, s. 19-22) – wciąż nie dysponuje ściśle sprecyzowaną istotą oraz zakresem (Górska-Rożej, 2013, s. 92), co koreluje z szerokim spektrum ujęć teoretycznych:

- bezpieczeństwo ekologiczne jako trwały i ciągły proces, zmierzający do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego, zabezpieczający spokojną i zdrową egzystencję wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnych środków, zgodnych z zasadami współżycia wewnętrznego państwa i społeczności międzynarodowej (Haber, 1981, s. 34);
- bezpieczeństwo ekologiczne jako ochrona środowiska naturalnego przed takim sposobem jego użytkowania i jego degradacją, które mogą zagrażać istnieniu ludzi i społeczeństw (Molvaer RK, 1991, s. 175);
- bezpieczeństwo ekologiczne jako stan stosunków społecznych, w tym treści form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza oraz eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz także promuje pozytywne działania, umożliwiające realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw (Pietraś, 1996, s. 89);
- bezpieczeństwo ekologiczne jako stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów działań, które ograniczają i eliminują zagrożenia ekologiczne, zapewniając wszechstronny i bezpieczny rozwój całej ludzkości (Dziamski, Nowosielski, 2012, s. 208);
- bezpieczeństwo ekologiczne jako trwały stan, wolny od zagrożeń naruszających dynamiczną równowagę środowiska naturalnego, który można uzyskać na drodze negatywnej (zwanej również bierną, np. neutralizacja, profilaktyka, usuwanie zagrożeń) lub pozytywnej (zwanej aktywną, np. zrównoważona polityka środowiskowa, promocja proekologicznych wartości, ekonomii, polityki) (Ciszek, 2016, s. 17);
- bezpieczeństwo ekologiczne jako stan stabilnego i niezakłóconego współistnienia człowieka oraz środowiska, związany z realizacją jego podstawowych potrzeb życiowych oraz gwarantujący poszanowanie jego praw podmiotowych wynikających z prawa do środowiska (Korzeniowski, 2012, s. 67).

Ostatnia z przytoczonych definicji ma charakter synkretyczny, spaja aksjologię przyrody z doktryną prawa obowiązującą w Rzeczypospolitej Polskiej, a precyzując – orzeczeniami Trybunału Konstytucyjnego. Bezpieczeństwo ekologiczne stało się przedmiotem burzliwej dyskusji już w latach 90., kiedy podejmowano prace nad obowiązującą ustawą zasadniczą. Wówczas ustawodawcy jednoznacznie wskazali, że wiodąca rola w procesie ochrony środowiska spoczywa na barkach władz publicznych, które zobligowano do prowadzenia racjonalnej, długofalowej polityki oraz powszechnego wsparcia dla obywatelskich inicjatyw zrównoważonego rozwoju (zob. szerzej: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 5, 68, 74, 86). Co istotne, Konstytucja nie zwalnia obywateli z obowiązku dbałości o stan środowiska, więcej – na przełomie lat uchwalono szereg ustaw precyzujących ów imperatyw, m.in.: nowelizowane 1 stycznia 2021 roku Prawo ochrony środowiska (Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska), Prawo wodne (Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne), Prawo geologiczne i górnicze (Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze), Ustawa o ochronie przyrody (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody), Ustawa o lasach (Ustawa z dnia 29 września 1991 r. o lasach) czy Ustawa o ochronie zwierząt (Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt).

Omawiając bezpieczeństwo ekologiczne państwa, nie sposób pominąć zagrożeń związanych z funkcjonowaniem przyrody, warunków życia i rozwoju człowieka w tym środowisku. Związane z nimi czynniki niepożądane mają genezę antropomorficzną (wynikającą z działalności człowieka) oraz nieantropomorficzną (zjawiska naturalne) (Ciekanowski, 2010, s. 36). U ich źródła mogą pojawiać się następujące zdarzenia:

- niekontrolowana eksploatacja zasobów naturalnych i ekosystemów;
- masowe zanieczyszczenia chemiczne wody, powietrza i gleby;
- irracjonalna gospodarka odpadami komunalnymi, przemysłowymi lub nuklearnymi;
- innowacje technologiczne wpływające na zmiany atmosferyczne (dziura ozonowa, globalne ocieplenie, promieniowanie UV);
- katastrofy naturalne i przemysłowe;
- systematyczne zmniejszanie się zasobów wodnych, prowadzące do suszy, erozji gleb lub osuwisk (np. przez odwracanie brzegu rzek, nieodpowiedzialną gospodarkę leśną);
- chaotyczna urbanizacja związana z przyrostem naturalnym oraz dynamiczną migracją (zob. szerzej: Jakubczak, Flis, 2006, s. 113; Wiąckowski, Wiąckowska, 1999, s. 11-15).

O tym, że bezpieczeństwo ekologiczne jest istotnym komponentem bezpieczeństwa narodowego kraju, świadczy miejsce poświęcone zagadnieniu w strategicznych dokumentach: Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego RP, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP czy Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022. Sozologiczna wizja Polski zawarta we wspomnianych materiałach źródłowych opiera się na dwóch kluczowych założeniach: poprawie jakości środowiska oraz działaniach prewencyjnych w wymiarze biologicznym, chemicznym, hydrologicznym, technologicznym, pożarowym, żywnościowym i epidemicznym. Interdyscyplinarny wymiar omawianego zagadnienia coraz częściej sięga także do kwestii związanych z klimatem i energetyką, co pozwala rozpatrywać problematykę w znacznie szerszym kontekście, który stanowi trzon interpretacyjny bezpieczeństwa ekologicznego wykorzystany w niniejszej publikacji.

Znaczenie bezpieczeństwa ekologicznego w programach wyborczych kandydatów na urząd Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 roku**Andrzej Duda**

Ubiegający się o reelekcję Andrzej Duda program wyborczy oparł na kontynuacji postulatów zrealizowanych przy współpracy z rządem Zjednoczonej Prawicy, co miało stanowić o jego wiarygodności, skuteczności i zaangażowaniu w minionej kadencji. Zaprezentowany 1 maja (tuż przed planowaną pierwotnie na 10 maja pierwszą turą) program „Obronimy Polskę Plus”, w opinii prof. Rafała Chwedoruka z Uniwersytetu Warszawskiego, charakteryzowało pragmatyczne reagowanie na problemy dotyczące m.in. wykluczenia komunikacyjnego, suszy, zbiorników retencyjnych czy energii słonecznej, skupione na konserwatywnym ujęciu problematyki (Barejka, 2020). Dwiupółgodzinna prelekcja głowy państwa ograniczyła się wówczas do lapidarnych haseł związanych z bezpieczeństwem ekologicznym, które znalazły się także na oficjalnej stronie inkumbenta, jako element „Planu Dudy” (dokumentu związanego ze stabilizacją gospodarczą państwa po wybuchu pandemii) oraz programu politycznego w tradycyjnej formie (*Plan Dudy; Program wyborczy Andrzeja Dudy*).

Tabela 1

Postulaty EKO-KARTY Andrzeja Dudy

Czyste powietrze	<ul style="list-style-type: none"> – kontynuacja programu Czyste Powietrze – największego termomodernizacyjnego programu w Europie; celem programu jest dotowanie wymiany starych pieców i modernizacja budynków, która ma zagwarantować redukcję liczby polskich miast na liście 50 najbardziej zanieczyszczonych miast Europy; 304 mld zł do 2029 roku; – kontynuacja programu Mój Prąd – program dofinansowania mikroinstalacji fotowoltaicznych; – kontynuacja programu ulgi termomodernizacyjnej, przysługującej jednorodzinnym budynkom mieszkalnym za m.in. przyłącze techniczne do scentralizowanego źródła ciepła, rozpoczęcie korzystania ze źródeł odnawialnych lub implementację kogeneracji;
Zielona energia	<ul style="list-style-type: none"> – zrównoważony system energetyczny Polski – udział energii odnawialnej na poziomie energii konwencjonalnej do 2035 roku;
Miasto z klimatem	<ul style="list-style-type: none"> – elektryfikacja transportu publicznego – wsparcie zakupu elektrycznych autobusów szkolnych dla gmin; – zmiany prawne umożliwiające tworzenie terenów zielonych; – lokalne plany adaptacyjne do klimatu – np. tworzenie niebiesko-zielonej infrastruktury, zazielenienie miast, budowa retencji miejskiej; – Dom z Klimatem – program promujący wiedzę o budowie ekologicznych domów oraz pozyskiwaniu dotacji na ich budowę; – Bonus klimatyczny – dofinansowanie budowy nowych domów, wyposażonych w ekologiczne źródło ogrzewania, panele fotowoltaiczne lub przydomową ładowarkę do samochodów elektrycznych;
Zasoby wody	<ul style="list-style-type: none"> – Moja woda, czyli tzw. „oczko +” – program, który dotuje zagospodarowanie wód opadowych; 5 000 zł dotacji na budowę przydomowych zbiorników retencyjnych; docelowy budżet na lata 2020-2024 sięgający 100 mln zł; – dofinansowanie efektywnych systemów nawadniania; – Krajowy Program Rozwoju Retencji;
Ochrona przyrody i bioróżnorodności	<ul style="list-style-type: none"> – Polskie lasy – narodowy program sadzenia drzew; – zwiększenie finansowania parków narodowych z budżetu państwa; – zrównoważony i wielofunkcyjny model gospodarki leśnej;
Nadzór nad odpadami	<ul style="list-style-type: none"> – nadzór nad obiegiem odpadów; – wzmocnienie systemu kar za przestępstwa przeciw środowisku; – producenci obarczeni odpowiedzialnością oraz kosztami utylizacji odpadów, – program wsparcia recyklingu oraz inwestycji budowy instalacji gospodarki odpadami.

Rozwój pandemii Covid-19 zakłócił kalendarz wyborczy. Stan zagrożenia epidemicznego, polityczny impas w rządzie Zjednoczonej Prawicy, intensyfikacja działań ukierunkowanych na przeprowadzenie wyborów korespondencyjnych oraz perspektywa kryzysu konstytucyjnego wpłynęły na decyzję o zmianie terminu wyborów, które miały odbyć się 28 czerwca. Gdy okazało się, że do wyłonienia nowego Prezydenta RP należy przeprowadzić drugą turę, Andrzej Duda już 3 lipca zaprezentował dokument znacznie rozszerzający postulaty związane z bezpieczeństwem ekologicznym – Eko-kartę (*EKO-KARTA*, zob. tabela 1). Tym razem, obok postulatów dedykowanych środowiskom wiejskim (walka z suszą, wyrównanie dopłat unijnych na rzecz modernizacji rolnej, promocja ekologicznej żywności, ochrona polskich produktów), sztab wyborczy postanowił zainteresować postulatami także elektorat miejski i młodzież. Przyjęta strategia miała zagwarantować urzędującemu prezydentowi dodatkowe poparcie, gdyż jak wynika z badania Quality Watch z czerwca 2020 roku, aż 82% ankietowanych Polaków było wówczas świadomych problemów ekologicznych, 75% osób poniżej 35. roku życia dostrzegało postępujący kryzys klimatyczny, a 44% ogółu podejmowało działania proekologiczne bez względu na ponoszone koszty własne (Badanie Quality Watch dla BIG InfoMonitor, 2020). W związku z wyrównaną walką sondażową, rozbudowa programu o kwestie dotyczące ochrony środowiska miała w założeniu antycypować wzrost poparcia dla inkumbenta w drugiej turze, przy czym trudno o wymierną weryfikację niniejszej prognozy.

Kandydaci Platformy Obywatelskiej

Rafał Trzaskowski do walki o urząd Prezydenta RP przystąpił nieco później niż rywale, ponieważ dopiero 15 maja, tuż po rezygnacji pierwszej kandydatki z ramienia PO, Małgorzaty Kidawy-Błońskiej. Szczegółowy program wyborczy opinia publiczna poznała dopiero na kilka dni przed pierwszą turą wyborów prezydenckich, 25 czerwca 2020 roku. Preludium do „Nowej Solidarności” w kwestiach dotyczących ochrony środowiska i klimatu była Uchwała Rady Krajowej Partii Zieloni w sprawie wyborów prezydenckich z 24 maja 2020 roku. Jej podjęcie wynikało z deklaracji poparcia kandydata dla 21 Zielonych Postulatów dotyczących transformacji energetycznej, ochrony przyrody, zwierząt, propozycji gospodarczych oraz związanych z prawami człowieka (*Zieloni popierają Rafała Trzaskowskiego w wyborach prezydenckich*, 2020). Oprócz implementacji Zielonego Ładu, odejścia od węgla do 2040 roku – w ogrzewaniu do 2030 roku – a także powołania Rady ds. Klimatu i Transformacji Energetycznej, urzędujący prezydent Warszawy zobowiązał się także do realizacji zagadnień ilustrowanych przez tabelę 2.

Tabela 2

Uchwała Rady Krajowej Partii Zieloni z 24 maja 2020 roku w sprawie wyborów prezydenckich w 2020 roku – postulaty dotyczące klimatu i ekologii

Transformacja energetyczna	<ul style="list-style-type: none"> – neutralność klimatyczna zostanie osiągnięta w latach 2040-2050; – powołanie Sekretarza Stanu ds. Ochrony Środowiska, Klimatu i Transformacji Energetycznej; – dotacje do wymiany kopciuchów i termomodernizację budynków; – zaostreżenie systemu kontroli nad emisją przemysłową;
Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> – rozbudowa oraz powołanie nowych parków narodowych; – nowelizacja ustawy o lasach, wprowadzająca ochronę bioróżnorodności oraz społeczny nadzór nad działaniami leśników, w tym wycinki drzew; – zatrzymanie przekopu Mierzei Wiślanej; – implementacja Programu Walki z Suszą, bazującego na renaturyzacji rzek i małej retencji;
Ochrona zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> – powołanie Rzecznika Praw Zwierząt; – zakaz hodowli zwierząt futerkowych, chowu klatkowego, uboju rytualnego oraz wykorzystywania zwierząt w cyrkach; – nowelizacja ustawy o ochronie zwierząt – konie ze statusem zwierząt towarzyszących; – czasowy zakaz polowania na ptaki; – nowelizacja ustawy ws. zwalczania afrykańskiego pomoru świń;
Rolnictwo	<ul style="list-style-type: none"> – implementacja założeń Europejskiego Zielonego Ładu w rolnictwie w myśl strategii KE „od pola do stołu”;
Transport	<ul style="list-style-type: none"> – walka z wykluczeniem komunikacyjnym – rozwój transportu kolejowego.

„Nowa Solidarność” stanowiła zatem rodzaj strategicznego suplementu dla dezyderatów Partii Zielonych. Kandydat Platformy Obywatelskiej postanowił przypomnieć wyborcom o istocie problematyki środowiskowej, fundamencie autorskiej wizji prezydentury na lata 2020-2025. Program polityczny uzupełnił o szereg zapisów dotyczących sektora energetycznego. Podkreślił jednoznaczne stanowisko wobec neutralności klimatycznej, zapowiadając weto wobec ustaw spowalniających ów proces. Zapowiedział, że nowo utworzona Rada Bezpieczeństwa Energetycznego wspomogą, dzięki unijnym funduszom, stopniową restrukturyzację przemysłu wydobywczego na Śląsku, co pozwoli traktować polski węgiel wyłącznie jako rezerwę infrastruktury krytycznej.

Samorządy lokalne zostały zdefiniowane jako beneficjent platform inwestycyjnych, gwarantujących finansowanie wymiany kopciuchów, termomodernizację budynków czy instalację OZE – łączna kwota przeznaczona na ten cel do 2030 roku miałyby sięgnąć blisko 120 mld zł. W ten sposób, według kandydata, każde gospodarstwo domowe mogłoby liczyć na dotację rządu 10 000 zł w ramach walki ze smogiem (*Wizyta w Pabianicach*, 2020). Z kolei troska o bezpieczeństwo hydrologiczne kraju stałaby się domeną Rady Gabinetowej już na pierwszym posiedzeniu zwołanym przez prezydenta *in spe*.

Rafał Trzaskowski wiele uwagi poświęcił również ochronie środowiska naturalnego. Publicznie agitował za implementacją systemu kaucyjnego na wzór naszych zachodnich sąsiadów, kategorycznym zakazem importu śmieci do Polski, obciążeniem producentów kosztami utylizacji odpadów rodzimej produkcji. Zaproponował ustanowienie Puszczy Białowieskiej nowym parkiem narodowym, redukcję wyrębu lasów państwowych o 30%, ale też powołanie obywatelskiej rady nadzorującej działalność Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Porządek normatywny miał zostać uzupełniony o instytucję Rzecznika Ochrony Zwierząt, a polityka agrarna o kampanie promujące zdrową żywność i gospodarstwa agroturystyczne.

Warto nadmienić, że program wyborczy poprzedniczki Rafała Trzaskowskiego, Małgorzaty Kidawy-Błońskiej, w omawianej tematyce nie pozostawiał złudzeń, że ma charakter wtórny. Zdawkowe, marginalne potraktowanie kwestii dotyczących środowiska oraz klimatu zostało sprowadzone wyłącznie do lapidarnego postulatu utworzenia Rady Bezpieczeństwa Klimatycznego (*Konwencja wyborcza Małgorzaty Kidawy-Błońskiej*, 2020). Sytuację mógłby rozwiązać skodyfikowany program wyborczy na oficjalnej stronie kandydatki, jednak ten nigdy nie został udostępniony.

Szymon Hołownia

Spekulacje dotyczące startu Szymona Hołowni w wyborach prezydenckich 2020 roku pojawiały się w przestrzeni publicznej już jesienią 2019 roku. Kiedy konferansjer, dziennikarz i publicysta zdecydował się wziąć udział w wyścigu prezydenckim, medialne doniesienia jednoznacznie skazywały go na porażkę, doszukując się analogii do sylwetki Pawła Kukiza przed 5 laty. Kojarzony z TVN showman, podobnie jak poprzednik, głosił antysystemowe postulaty kierowane ku elektoratowi centrowemu, był apartyjny, niezależny oraz charyzmatyczny, co w połączeniu z ciężką pracą i efektem świeżości tym razem miało przynieść zwycięstwo na miarę Wołodomyra Zeleńskiego. Nadzieję pokładano w merytoryce.

Już 7 lutego, 2 dni po inauguracji kampanii prezydenckiej przez marszałek Elżbietę Witek, Szymon Hołownia zaprezentował zdecydowanie najbardziej obszerną broszurę programową ze wszystkich kandydatów ubiegających się o urząd Prezydenta RP w 2020 roku (*Szymon Hołownia przedstawił swój program wyborczy*, 2020). „Nowy prezydent. Wizja prezydentury” została oparta na czterech filarach: solidarnej Polsce, samorządach oraz działalności obywatelskiej, bezpieczeństwie narodowym oraz środowisku naturalnym (*Nowy prezydent. Wizja prezydentury*, 2020, s. 16-19). Syntezę dwóch ostatnich stanowią dokumenty poświęcone bezpieczeństwu ekologicznemu: Program w zakresie ochrony środowiska i zasobów naturalnych, a także Priorytety nowoczesnej polityki klimatycznej (*Klimat na wzrost*, 2020).

Tabela 3

Program w zakresie ochrony środowiska i zasobów naturalnych Szymona Hołowni

Woda	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsze posiedzenie Rady Gabinetowej poświęcone ogłoszeniu kryzysu wodnego w Polsce; – przyspieszenie prac nad Programem Rozwoju Retencji na lata 2021-2027 oraz Planu Przeciwdziałaniu Skutkom Suszy; – rezygnacja z regulacji rzek i przekopu Mierzei Wiślanej; – program odbudowy zasobów wodnych i gromadzenia wody, obejmujący m.in. inwestycję w małą retencję, renaturalizację rzek, zalesianie; – ochrona mokradeł, bagien i torfowisk; – likwidacja melioracji osuszającej; – dotacje dla rolników za utratę ziemi pod uprawy lub implementację rozwiązań takich jak uprawa bezplużna czy pozostawianie resztek poźniwnych; – nowelizacja przepisów zagospodarowania przestrzennego na rzecz rozbudowy terenów zielonych przez deweloperów; – wzrost opłat za wodę służącą do mycia samochodów czy podlewania trawników;
Powietrze	<ul style="list-style-type: none"> – rozszerzenie programu Czyste Powietrze o 100% dofinansowanie do wymiany „kopciuchów” dla najbiedniejszych rodzin – zakaz ich użytkowania od 2030 roku; – redukcja smogu oraz walka z wykluczeniem komunikacyjnym przez nowelizację ustawy o publicznym transporcie zbiorowym – reforma związanej z tym subwencji samorządowej; – Zielony Autobus – fundusz wymiany autobusów na zeroemisyjne, uzupełniony o czasowe zniesienie akcyzy na prąd użytkowany w transporcie zbiorowym; – wprowadzenie minimum środowiskowego przy pierwszej rejestracji auta; – strefy niskoemisyjne w miastach w oparciu o europejskie normy emisji spalin; – konwersja silników spalinowych na elektryczne; – rozbudowa infrastruktury do ładowania aut elektrycznych; – dotacje do wymiany taksówek i samochodów dostawczych na elektryczne;
Lasy, morze, parki narodowe	<ul style="list-style-type: none"> – 5% przychodów Lasów Państwowych jako dotacja dla parków narodowych; – powstanie dwóch nowych parków narodowych; – uzgodnienie z głowami państw bałtyckich preferencji dla połowowych przedsiębiorstw rodzinnych; – zwolnienie z podatku gruntowego i zakaz polowań na chronionych terenach prywatnych w zamian za udostępnienie ich odwiedzającym;
Odpady	<ul style="list-style-type: none"> – wdrożenie zasady rozszerzonej odpowiedzialności producentów oraz szeroki nadzór; – spadek roli spalania śmieci; – wdrożenie systemu kaucyjnego dla napojów; – wdrożenie selektywnej zbiórki i przetwarzania bioodpadów; – redukcja zmarnowanej żywności o 50% do 2030 roku; – walka z nielegalnym importem odpadów do Polski;
Prawa zwierząt	<ul style="list-style-type: none"> – powołanie pełnomocnika prezydenta ds. spraw zwierząt; – zakaz hodowli zwierząt futerkowych; – nowe regulacje środowiskowe dla przemysłowych zakładów hodowli zwierząt; – zakaz polowania na ptaki.

Program w zakresie ochrony środowiska i zasobów naturalnych został podzielony na pięć bloków tematycznych, określonych mianem priorytetowych, czyli objętych tzw. zielonym wetem. Kandydat zadeklarował także, że ciężarem finansowania programów ochrony środowiska zostanie obciążony Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wraz z lokalnymi oddziałami nadzorowanymi przez samorządy, które dzięki decentralizacji zyskają szerokie spektrum inwestycyjno-normatywne (*Karta samorządowa Szymona Hołowni, 2020; Środowisko – nasze wspólne dobro, 2020*).

Tabela 4

Klimat na wzrost – priorytety nowoczesnej polityki klimatycznej Szymona Hołowni

Zmiany zaczęte od siebie	<ul style="list-style-type: none"> – fotowoltaika w obiektach Kancelarii Prezydenta; – termomodernizacja budynków Kancelarii Prezydenta; – prezydenckie patronaty dla inicjatyw promujących neutralność klimatyczną Polski;
Sprawiedliwa zielona transformacja	<ul style="list-style-type: none"> – przygotowanie kompleksowego planu sprawiedliwej transformacji; – inwestycje w rozproszoną energetykę odnawialną, ze znaczącą rolą prosumentów i spółdzielni energetycznych; – rozwój i modernizacja sieci przesyłowych i dystrybucyjnych oraz rozbudowa połączeń międzysystemowych, które do 2040 roku pozwolą pozyskiwać ok. 40% energii ze źródeł odnawialnych; – reforma strategicznych Spółek Skarbu Państwa, odpowiedzialnych za sektor energetyczny; – koniec z wydobyciem węgla kamiennego w 2040 roku; – „Pomagam w transformacji” – prezydencki program restrukturyzacji terenów górnictwa; – niskoemisyjnie ciepłownie oparte na gazie ziemnym;
Dyplomacja klimatyczna	<ul style="list-style-type: none"> – negocjacje klimatyczne w ONZ priorytetem prezydenckiej polityki zagranicznej; – wdrażanie polityki klimatycznej UE; – dyplomacja ekonomiczna jako element promocji polskich rozwiązań na rzecz ochrony klimatu; – powołanie Narodowej Rady Klimatycznej; – zmiany klimatyczne przedmiotem obrad Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Rady Gabinetowej;
Innowacje technologiczne i społeczne	<ul style="list-style-type: none"> – inwestycje w programy badawcze, obejmujące m.in.: elektrolizę wodoru, zastosowanie akumulatorów w transporcie i energetyce, zeroemisyjny i autonomiczny transport publiczny, zielone budownictwo czy wiatry morskie; – samorządowy priorytet dla budowy domów zeroemisyjnych w ramach polityki lokalowej; – utworzenie zielonych spółdzielni energetycznych; – wzrost znaczenia banków spółdzielczych w finansowaniu zielonej transformacji;
Zielone weto	<ul style="list-style-type: none"> – sprzeciw wobec inicjatyw spowalniających implementację neutralności klimatycznej.

O problematyce sozologicznej w programie Szymona Hołowni można było przeczytać także w rozważaniach dotyczących współpracy unijnej (implementacja Zielonego Ładu, neutralność klimatyczna do 2050 roku, program kompleksowej transformacji Śląska) (*Nasz europejski dom*, 2020), polityki gospodarczej (inwestycje w transport kolejowy, modernizacja Intercity do standardu 250km/h, wzrost częstotliwości pociągów, budowa kolejowego tranzytu wschód-zachód w celu redukcji pojazdów ciężarowych) (*Gospodarka na pokolenia*, 2020), czy też edukacji (edukacja oraz kampanie proekologiczne) (*dla przyszłości – przyszłość dla edukacji*, 2020). Żaden z kontrkandydatów nie mógł pochwalić się tak dalece interdyscyplinarnym ujęciem bezpieczeństwa ekologicznego w postulatach wyborczych.

Robert Biedroń

Program wyborczy Roberta Biedronia został zaprezentowany 1 marca, w trakcie konwencji inauguracyjnej działalności 525 lokalnych „komitetów Biedronia” (*Wybory prezydenckie 2020. Zjazd komitetów Roberta Biedronia*, 2020). Kandydat Lewicy zaprezentował postulaty charakterystyczne dla rodzimej formacji, jednak pierwotnie wizja prezydentury w kwestii bezpieczeństwa ekologicznego odnosiła się do lapidarnych haseł o rezygnacji z energetyki węglowej do 2035 roku czy organizacji europejskiego szczytu klimatycznego tuż po objęciu urzędu Prezydenta RP, dzięki czemu Polska stałaby się liderem zielonej transformacji na Starym Kontynencie (*Program wyborczy Roberta Biedronia*, 2020). Według terminarza walki z pandemią „Zdrowa Polska-Nowa Nadzieja”, oznaczanego w social mediach jako #PlanBiedronia, już od czerwca 2020 roku blisko 100 mld zł miałyby zostać rozdysponowane na rzecz budowy

paneli fotowoltaicznych oraz światłowodów, by przywrócić prepandemiczną dynamikę rozwoju gospodarczego i zrealizować wspomniany wyżej cel (*Zdrowa Polska – Nowa Nadzieja*, 2020, s. 6).

Tabela 5

Plan inwestycyjny Biedronia – założenia dotyczące środowiska i klimatu

Energetyka słoneczna	<ul style="list-style-type: none"> – 2 mln paneli słonecznych źródłem darmowego prądu w gospodarstwach domowych – koszt szacunkowy 40-50mld zł; – budowa fabryki modułów fotowoltaicznych na Śląsku receptą na realizację w regionie tzw. Zielonego Ładu;
Czysty i dostępny transport publiczny	<ul style="list-style-type: none"> – element walki z wykluczeniem komunikacyjnym; – emisja spalin dzięki użytkowaniu niskoemisyjnych pojazdów; – modernizacja dróg gminnych z budową szerokich pasów zieleni; – rozbudowa ścieżek dla pieszych i rowerzystów; – rozwój lokalnych połączeń kolejowych; – reorganizacja lokalnego transportu autobusowego – zmiana ram czasowych;
Innowacje w edukacji, przemyśle i ochronie zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> – 2% PKB przekazane na badania oraz rozwój polskiej energetyki i modernizację przemysłu; – 200 mln zł przez 300 lat dla Laboratorium Odnawialnych Źródeł Energii w Katedrze Techniki Politechniki Śląskiej;
Czyste rzeki i jeziora w całej Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – utrzymanie dzikich brzegów 11 głównych rzek w Polsce; – budowa nowych zbiorników retencyjnych i oczyszczalni ścieków; – nadzór nad terenami zielonymi i łąkami państwowymi; – dofinansowania remontów przydomowych oczyszczalni ścieków.

Dopiero 6 czerwca, 3 dni po ogłoszeniu nowego kalendarza wyborczego, Robert Biedroń przedstawił wyborcom nowe propozycje programowe (*Plan Inwestycyjny Biedronia*, 2020), które tym razem opierały się głównie na kwestiach związanych z bezpieczeństwem ekologicznym – 4 postulaty z 6 dotyczyły środowiska i klimatu, co przedstawia tabela 5. Plan inwestycyjny lidera Wiosny został oparty na przygotowywanym wówczas przez UE Planie Obudowy, zwanym również nowym Planem Marshalla. Były prezydent Słupska, w obawie przed zablokowaniem 280 mld zł dla Polski w związku z zarzutami nieprzestrzegania praworządności, stawianymi polskiemu rządowi przez Komisję Europejską i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (*List do Premiera RP Mateusza Morawieckiego*, 2020), wystosował także oficjalne pismo do Premiera Mateusza Morawieckiego. W liście nawoływał do zmiany polityki, w przeciwnym razie rekordowa kwota na ekologiczno-cyfrową transformację gospodarczą, pozwalająca na zrównoważoną odbudowę po pandemii, zostałaby znacznie ograniczona (Rada UE). Wówczas jego postulaty zostałyby pozbawione źródła finansowania, co zresztą zdecydowanie wyróżniało kandydata na tle pozostałych, bo jako jedyny precyzyjnie je wskazał.

Władysław Kosiniak-Kamysz

Władysław Kosiniak-Kamysz zdecydował się zaprezentować program wyborczy podczas inauguracyjnej konwencji wyborczej 29 lutego. W obszernym, podzielonym na 7 rozdziałów tematycznych planie zatytułowanym „Nadzieja dla Polski”, bezpieczeństwo ekologiczne znalazło się wśród zagadnień dotyczących „Polski przyszłości” (*Nadzieja dla Polski*, 2020, s. 16-18). Lider ludowców agitował za stopniową rezygnacji z energetyki węglowej na rzecz rozproszonych, odnawialnych źródeł energii, w tym budowy morskich farm wiatrowych, paneli fotowoltaicznych czy też biogazowni. Nie zapomniał również o historycznej spuściznie Wincentego Witosa – zaproponował 0% stawkę VAT na zdrową żywność, obstrukcję wobec umowy UE-Mercosur,

podniesienie unijnych dopłat do wysokości 1200 zł/ha, implementację Programu Małej Retencji oraz Funduszu Wzajemnej Pomocy w Stabilizacji Dochodów Rolniczych.

Tabela 6

Polska w zgodzie z naturą – czyste środowisko, zdrowa żywność

0% VAT na tradycyjną, zdrową żywność	<ul style="list-style-type: none"> – konkurencyjne ceny producentów tradycyjnej żywności w zestawieniu z produkcją masową; – wzrost dostępności polskich produktów; – brak pośredników – niższe koszty żywności;
Zielona energia	<ul style="list-style-type: none"> – 50% udział OZE w polskim miksie energetycznym do 2030 roku; – ewolucja zagłębi węglowych do liderów zielonej energii w Polsce; – implementacja procedur ułatwiających budowę biogazowni opartych na beztlenowej fermentacji; – rozproszona energetyka słoneczna; – panele fotowoltaiczne w budynkach użyteczności publicznej;
Morskie farmy wiatrowe	<ul style="list-style-type: none"> – udział elektrowni wiatrowych w sektorze energetycznym w wysokości 20%; – budowa nowoczesnych farm wiatrowych na Bałtyku o mocy 6 GW do 2025 roku;
Program małej retencji	<ul style="list-style-type: none"> – program budowy zbiorników retencyjnych do 5 000 m²;
Umowa UE-MERCOSUR	<ul style="list-style-type: none"> – sprzeciw wobec bezcłowego importu produktów rolno-spożywczych z krajów Ameryki Południowej, przyczyniającego się do spadku konkurencyjności lokalnych produktów oraz niszczenia lasów Amazonii.

Zagadnienia sozologiczne poruszył także w „Planie dla Polski”, który został poświęcony walce z pandemią. Wśród wiodących problemów wyróżniona została problematyka suszy jako zagrożenia silnie destabilizującego państwo. W związku z tym Władysław Kosiniak-Kamysz zaproponował, by rolnicy zostali zwolnieni z opłat za wodę przeznaczoną do nawadniania upraw, a proces wypłaty odszkodowania za suszę z 2019 roku znacznie przyspieszył. Zadeklarował także, że jako Prezydent RP, oprócz programu budowy małych zbiorników retencyjnych, opowie się za implementacją rozwiązań promujących rozwój metod agrotechnicznych, które zwiększają ilość wody w glebie (*Plan dla Polski*, 2020, s. 6).

Krzysztof Bosak

Zdecydowanie najmniej uwagi bezpieczeństwu ekologicznemu w kampanii wyborczej poświęcił reprezentant Konfederacji, Krzysztof Bosak. Lider Ruchu Narodowego „Nowy porządek” zaprezentował 12 maja. Przygotowana broszura miała stanowić panaceum na kontrowersje związane z przeprowadzeniem wyborów prezydenckich, które pozwoliłoby także odrestaurować pozycję Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej w duchu konserwatywnych wartości. Wśród 27 tez konstytucyjnych, zaledwie jedna dotyczy sozologii, konkretnie – polskich złóż surowców naturalnych oraz Lasów Państwowych. Kandydat na prezydenta postulował, by polityka wydobywcza państwa była zracjonalizowana i prowadzona z troską o środowisko naturalne oraz bezpieczeństwo lokalnych społeczności (*Nowy porządek*, 2020, s. 26), a dochody przeznaczano na badania, rozwój lub cele ogólnospołeczne. I choć w trakcie kampanii kandydat potrafił opowiedzieć się za rozwojem energetyki jądrowej czy kontynuacją wydobycia węgla, niechętnie podejmował polemikę sozologiczną ze względu na przekonanie o wtórnym znaczeniu zagadnienia dla polskiej racji stanu (Obłuska, 2020).

Podsumowanie

Bezpieczeństwo ekologiczne jest kluczowym komponentem bezpieczeństwa narodowego. Nadmierna eksploatacja zasobów naturalnych, skażenia chemiczne, technologie powodujące zmiany klimatyczne, nieodpowiedzialne gospodarowanie odpadami, dynamiczna urbanizacja czy klęski żywiołowe to tylko część zagrożeń mających realny wpływ na system bezpieczeństwa narodowego RP. Chociaż eliminacja ryzyka wydaje się zadaniem trudnym ze względu na interdyscyplinarny wymiar problematyki, władze publiczne zostały zobowiązane do poprawy jakości środowiska i podejmowania działań prewencyjnych niezależnie od źródła przyczyny – antropomorficzne bądź nie – optymalizując politykę w tym zakresie. Troska o bezpieczeństwo obywateli sprowadza się zatem do identyfikacji wymiaru zagrożenia (biologiczne, chemiczne, hydrologiczne, żywnościowe, energetyczne, klimatyczne itd.) oraz skutecznej administracji. W efekcie bezpieczeństwo ekologiczne należy zdefiniować jako poszukiwanie konsensusu między rozwojem cywilizacyjnym a eksploatacją przyrody.

Przeprowadzony wywód potwierdził hipotezę, że debata nad bezpieczeństwem ekologicznym Rzeczypospolitej Polskiej w wyborach prezydenckich 2020 roku przyjęła formę akademickiego sporu, który, ze względu na ograniczoną moc sprawczą urzędu i kampanijne realia, zdominował populizm. Zagadnienia sozologiczne poruszane przez kandydatów skupiły się wokół konkluzji zbieżnych ze strategicznymi dokumentami RP, co z jednej strony stanowiło podłoże do dyskusji o istotnych problemach, z którymi przyjdzie się borykać przyszłym pokoleniom, a z drugiej znacznie spłyciło perspektywę poznawczą i poziom merytoryczny sporów. W centrum rozważań znalazła się zatem partycypacja w Europejskim Zielonym Ładzie, a wraz z nią transformacja energetyczna, susza, walka ze smogiem czy utylizacja odpadów, na co zwrócili uwagę wszyscy kandydaci, rzadziej z kolei poruszano kwestie produkcji żywności, rozszerzenia form ochrony przyrody czy praw zwierząt, za co należy docenić Szymona Hołownię, Rafała Trzaskowskiego i Władysława Kosiniaka-Kamysza. Jednocześnie trudno wyłonić z tak obszernego materiału badawczego elementy programowe, które bez wątplenia można nazwać innowacyjnymi, gdyż propozycje utworzenia instytucji odpowiedzialnych za dyplomację środowiskową z pewnością do takich nie należą.

Proponowane cezury czasowe oraz kwoty na realizację postulatów w zdecydowanej większości opierały się na subiektywnej ocenie i nieokreślonych bliżej zasobach finansowych. Chociaż zdecydowany prym w kwestii bezpieczeństwa ekologicznego – zarówno pod kątem przygotowania merytorycznego, wieloaspektowości zagadnienia, spójności, jak też precyzji terminarza – wiódł Szymon Hołownia (tuż za nim uplasował się Rafał Trzaskowski z poparciem Zielonych), należy oddać Robertowi Biedroniowi, że jako jedyny wskazał klarowny sposób na realizację postulatów poprzez partycypację w Instrumencie na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności UE. Pomimo lapidarnych deklaracji Małgorzaty Kidawy-Błońskiej w kwestii bezpieczeństwa ekologicznego, negatywnym liderem pozostał Krzysztof Bosak, który dewalutował istotę zagadnienia w dyskursie publicznym.

Trudno jednak o rzeczową debatę, kiedy problematyka zostaje poddana próbie kampanii wyborczej, zorientowanej na przekonanie demokratycznej większości. Sztaby wyborcze, świadome rosnącego znaczenia sozologii wśród elektoratu, sprawnie manipulowały strategią komunikacyjną, wykorzystując światowy trend jako magnes na niezdecydowanych, stąd uzasadnione odwoływanie się do proekologicznych wartości na krótko przed świętem demokracji. Warto zauważyć, że problematyka bezpieczeństwa ekologicznego w wyborach prezydenckich 2020 roku była także podejmowana przez obywateli – wtargnięcie aktywistów Młodzieżowego Strajku Klimatycznego na konwencję programową Małgorzatę Kidawę-Błońską (*Aktywiści klimatyczni na konwencji*

Małgorzaty Kidawy-Błońskiej, 2020) – oraz organizacje pozarządowe – mowa o Kantar Polska i Global Compact Network Poland, które zaprosiły kandydatów do debaty „Kryzys klimatyczny: scenariusze dla Polski” (*Debata klimatyczna z udziałem kandydatów na prezydenta*, 2020). W pierwszym przypadku aktywiści zostali zbyci hasłami o współpracy, a w drugim „zamiast spójnych deklaracji i przejrzystych programów widzowie otrzymali papkę pełną okrągłych słów, lukrowanych obietnic, a nawet fake newsów”, jak celnie podsumował dwugodzinne spotkanie ekspert portalu Energetyka24.pl, J. Wiech (2020).

Mimo usilnych starań, merytorycznych prób i sztabu ekspertów, zeszłoroczna kampania prezydencka pozostawia szerokie pole do dyskusji nad antycypacją bezpieczeństwa ekologicznego Rzeczypospolitej Polskiej w ciągu najbliższych lat. Dyskusji ponad partykularnymi interesami, ideologicznymi podziałami, traktującej o istocie zagadnienia, dalekiej od upolityczniania, a jednocześnie przyspieszającej działania zmierzające do eliminacji kolejnych zagrożeń. Należy oddać, że niewątpliwie o takich właśnie rozmawiali kandydaci zeszłorocznych wyborów prezydenckich, chociaż forma sporu nie odpowiadała jego randze. Istotnym pozostaje fakt, że bezpieczeństwo ekologiczne na stałe zagościło w agendzie polskiej debaty publicznej.

Bibliografia

Akty prawne:

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r., Nr 92, poz. 880).

Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2017 r., poz. 1566).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 1997 r., Nr 111, poz. 724).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2001 r., Nr 62, poz. 627).

Ustawa z dnia 29 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 1991 r., Nr 101, poz. 444).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2011 r., Nr 163, poz. 981).

Literatura:

Ciekanowski, Z. (2010). Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa. *Bezpieczeństwo i technika pożarnicza*, 1, 27-46.

Ciszek, M. (2016). Bezpieczeństwo ekologiczne (środowiskowe) i kultura bezpieczeństwa ekologicznego (środowiskowego). *Kultura Bezpieczeństwa*, 5, 11-22.

Czupryński, A. (2015). Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym. W: A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina (red.), *Bezpieczeństwo. Teoria – Badania – Praktyka* (s. 9-24). Józefów: Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwożarowej, Państwowy Instytut Badawczy.

Dziamski, Z., Nowosielski W. (2012). Teoretyczne założenia bezpieczeństwa. *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Edukacja Techniczna i Informatyczna 2012 z. VII*. Częstochowa, 201-215.

Górska-Rożej, K. (2013). Bezpieczeństwo ekologiczne w ogólnym systemie bezpieczeństwa państwa. *Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej*, 4(8), 84-100.

Haber, J. (1981). Bezpieczeństwo jako determinanta stosunków międzynarodowych. W: *Determinanty polityki zagranicznej i międzynarodowej*. Warszawa.

Jakubczak, R., Flis, J. (2006). *Bezpieczeństwo narodowe Polski XXI wieku*. Warszawa: Bellona.

Jarmoszko, S. (2017). O bezpieczeństwie ekologicznym w kontekście antroposfery bezpieczeństwa. W: M. Kubiak, M. Tołwiński (red.), *Bezpieczeństwo w perspektywie ekologicznej* (s. 15-46). Warszawa-Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.

Korzeniowski, P. (2012). *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawna ochrony środowiska*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

- Molvaer, R.K. (1991). Environmentally Induced Conflicts? A Discussion Based on Studies from the Horn of Africa. *Bulletin of Peace Proposals*, 22(2).
- Pietraś, M. (1996). *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
- Szyja, P. (2013) *Wymiar ekonomiczny i społeczny bezpieczeństwa ekologicznego w Polsce*. Ekonomia dla przyszłości. IX Kongres Ekonomistów Polskich. Warszawa.
- Wiąckowski, S., Wiąckowska, I. (1999). *Globalne zagrożenia środowiska*. Kielce: Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska WSP.
- Zięba, R. (1999). *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Źródła internetowe:

- Aktywiści klimatyczni na konwencji Małgorzaty Kidawy-Błońskiej*. (2020). Pobrane z: www.greenpeace.org.
- Badanie Quality Watch dla BIG InfoMonitor*. (2020). *Problem zmian klimatycznych jest Polakom bliski, zaangażowanie w działania ekologiczne rośnie z wiekiem*. Pobrane z: www.infowire.pl.
- Barejka, P. (2020). *Wybory 2020. Andrzej Duda ogłosił program. Ekspert o wystąpieniu: "Może pójść na marne"*. Pobrane z: www.onet.pl.
- Debata klimatyczna z udziałem kandydatów na prezydenta*. (2020). Pobrane z: www.youtube.pl.
- Edukacja dla przyszłości – przyszłość dla edukacji*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- EKO-KARTA*. Pobrane z: www.facebook.pl.
- Gospodarka na pokolenia*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Karta samorządowa Szymona Hołowni*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Klimat na wzrost*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483).
- Konwencja wyborcza Małgorzaty Kidawy-Błońskiej*. (2020). Pobrane z: www.youtube.pl.
- List do Premiera RP Mateusza Morawieckiego*. Pobrane z: www.facebook.pl.
- Nadzieja dla Polski*. (2020). Pobrane z: www.kosiniakkamysz.pl.
- Nasz europejski dom*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Nowy porządek. Tezy konstytucyjne*. (2020). Pobrane z: www.bosak2020.pl.
- Nowy prezydent. Wizja prezydentury*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Obluska, E. (2020). *Wybory prezydenckie a ekologia – co postulują kandydaci w 2020 roku?* Pobrane z: www.ecocreator.org.
- Plan dla Polski*. (2020). Pobrane z: www.kosiniakkamysz.pl.
- Plan Dudy*. (2020). Pobrane z: www.andrzejduda.pl.
- Plan Inwestycyjny Biedronia*. (2020). Pobrane z: www.robertbiedron.pl.
- Program wyborczy Andrzeja Dudy*. (2020). Pobrane z: www.andrzejduda.pl.
- Program wyborczy Roberta Biedronia*. (2020). Pobrane z: www.robertbiedron.pl.
- Rada UE. (2021). *Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności*. Pobrane z: www.consilium.europa.eu.
- Szymon Hołownia przedstawił swój program wyborczy*. (2020). Pobrane z: www.bankier.pl.
- Środowisko – nasze wspólne dobro*. (2020). Pobrane z: www.holownia2020.pl.
- Wiech, J. (2020). *Prezydencka debata klimatyczna, czyli jak zmarnować dwie godziny*. Pobrane z: www.energetyka24.pl.
- Wizyta w Pabianicach*. (2020). Pobrane z: www.facebook.pl.
- Wybory prezydenckie 2002. Zjazd komitetów Roberta Biedronia*. (2020). Pobrane z: www.wyborcza.pl.
- Zdrowa Polska – Nowa Nadzieja*. (2020). Pobrane z: www.robertbiedron.pl.
- Zieloni popierają Rafała Trzaskowskiego w wyborach prezydenckich*. (2020). Pobrane z: www.partiazieloni.pl.